

Васін Дмитро Олександрович,
аспірант кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННО-ЦИФРОВІ СЛІДИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ

Одним з основних елементів криміналістичної характеристики будь-якого злочину є його слідова картина. Вперше цей термін ввів у науковий обіг видатний вчений-криміналіст М. В. Салтевський, який під «слідовою картиною» розумів сукупність матеріальних та ідеальних відображень і умов, що існують на момент виявлення злочину [1, с. 14].

Загалом, слідовою картиною злочину є цілісна система речових джерел кримінально-релевантної інформації, що виникла у результаті взаємодії матеріальних елементів події та може бути використана для формування динамічної інтегральної моделі механізму злочину на відповідних стадіях процесу його розкриття і розслідування [2, с. 20].

Говорячи про сліди злочину (зміни, що відбуваються в органічній та неорганічній природі), варто зауважити, що традиційно в криміналістиці їх поділяють на дві категорії: матеріальні та ідеальні. Матеріальними слідами є зміни у неживій природі у вигляді відбитків, різних руйнувань, пошкоджень, деформацій об'єктів, а також нашарувань. Більш складною формою змін середовища є ідеальні сліди, що мають психофізіологічну природу і проявляються у вигляді виникаючих у свідомості людей думок, образів та окремих моментів злочину, що закріпилися у пам'яті [3, с. 84].

Реалії сучасного світу, який неможливо уявити без використання комп'ютерної техніки, засобів мобільного зв'язку, котрі досить часто використовуються як знаряддя та засоби вчинення різних злочинів, зумовлюють необхідність введення ще однієї категорії слідів – форми змін в інформаційному середовищі.

Дослідженню слідів, що залишаються в інформаційному просторі, присвячено багато наукових робіт. Такі сліди деякі вчені, зокрема В. Д. Басай, О. Г. Волеводз, В. А. Мещеряков, О. А. Самойленко, називають віртуальними, пояснюючи це тим, що вони існують на матеріальному носії, але не доступні безпосередньому візуальному сприйняттю [4, с. 136]. Інші

автори заперечують проти вживання вказаного терміну, мотивуючи свою позицію тим, що поняття «віртуальний» – це усталений термін, що використовується в квантовій теорії поля для характеристики частинок, що перебувають в проміжному стані або в стані невизначеності (координати яких і сам факт їх існування в даний момент часу можна назвати лише з певним рівнем вірогідності) [5, с. 468].

Зокрема, В. О. Мілашев пропонує використовувати термін «бінарні сліди» як результати логічних та математичних операцій з двійковим кодом [6, с. 13], а М. М. Литкін вживає термін «комп'ютерно-технічні сліди», під яким розуміє результат перетворення комп'ютерної інформації шляхом знищення, копіювання, блокування чи модифікації, причиново пов'язані з подією злочину [7, с. 7].

Однак, ми притримуємося позиції В. Б. Вехова, який оперує поняттям «електронно-цифрових слідів», розуміючи під ними будь-яку криміналістично значиму комп'ютерну інформацію, тобто відомості (повідомлення, дані), які перебувають в електронно-цифровій формі та зафіксовані на матеріальному носії або передаються каналами зв'язку за допомогою електромагнітних сигналів [8, с. 22–23].

Досліджуючи слідову картину втягнення неповнолітніх у заняття проституцією, варто зазначити, що цей злочин є продовжуваним і не відбувається одночасно, а також те, що спосіб його вчинення є повноструктурним і включає в себе етапи підготовки, вчинення і приховання, на яких використовується комп'ютерна техніка та засоби зв'язку, внаслідок чого відбуваються відповідні зміни в інформаційному середовищі та залишаються електронно-цифрові сліди.

Електронно-цифрові сліди втягнення неповнолітніх в заняття проституцією можна розподілити на дві групи: сліди, що виникають внаслідок користування ресурсами мережі Інтернет (веб-сайтами, соціальними мережами) та сліди, що виникають внаслідок користування засобами мобільного зв'язку.

Можливості мережі Інтернет, зазвичай, використовуються злочинцями під час підготовки до втягнення неповнолітніх у заняття проституцією, зокрема задля пошуку майбутніх потерпілих (шляхом розміщення відповідних оголошень про можливості заробітку для молодих дівчат, про діяльність

фотостудій, модельних агентств, масажних салонів тощо), а також для спілкування з ними за допомогою соціальних мереж.

У випадках розміщення інформації в мережі Інтернет та при користуванні соціальними мережами залишається значна кількість слідів: реєстраційні дані доменного імені, лог-файли, дані акаунта користувача, сліди реклами веб-сайта, прив'язка сторінки соціальної мережі до електронної адреси чи номера мобільного телефону, архів повідомлень, в якому може міститися переписка з потерпілими, статистика активності на сторінці користувача тощо [9, с. 212–213].

Під час спілкування злочинців з потерпілими, а також іншими особами (наприклад, тими, хто бажає скористатися послугами проституток) з використанням засобів мобільного зв'язку також залишаються відповідні електронно-цифрові сліди. Такими слідами є: а) зміни, що відбуваються та залишаються безпосередньо в самому мобільному телефоні (у вбудованих чи зовнішніх носіях пам'яті) або на сім-карті телефону – відомості про вхідні, вихідні та пропущені дзвінки, смс-повідомлення, записи в телефонній книзі, фотокартки, відеозаписи, історія використання Інтернет-браузера); б) зміни, що відбуваються в програмному забезпеченні оператора мобільного зв'язку внаслідок користування певним мобільним телефоном та відображають інформацію про сім-карти, які використовувалися в цьому телефоні; дату, час, тривалість, тип (вхідні, вихідні дзвінки, смс-повідомлення) з'єднань телефону; номера абонентів, з якими відбувалися з'єднання; місцезнаходження (номера та адреси розташування базових станцій) телефону в момент з'єднань [10, с. 54].

Отже, слідову картину втягнення неповнолітніх у заняття проституцією неможливо розглядати без урахування наявності електронно-цифрових слідів цього злочину. Зазначені сліди залишаються внаслідок використання злочинцем і потерпілим можливостей мережі Інтернет та засобів мобільного зв'язку, і дозволяють отримати під час розслідування важливу орієнтуючу та доказову інформацію.

Список використаних джерел

1. Салтевский М. В. О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях / М. В. Салтевский // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев : Висш. шк., 1982. – Вып. 25. – С. 13–20.

2. Дикун А. И. Криминалистический анализ следовой картины расследуемого события с признаками преступления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. И. Дикун. – М., 2006. – 22 с.
3. Крылов И. В. Совершение преступлений в условиях неочевидности / И. В. Крылов // Бизнес в законе. – 2010. – № 5. – С. 82–85
4. Самойленко О. А. Класифікація типових слідів вчинення викрадення майна з використанням комп'ютерних технологій / О. А. Самойленко // Вісник Луганської академії внутрішніх справ. – 2005. – Спец. вип. – Ч. 2. – С. 134–143.
5. Черкасов В. Н. Кто живет в «киберпространстве»? / В. Н. Черкасов, А. Б. Нехорошев // Управление защитой информации. – 2003. – Т. 7. – № 4. – С. 466–472.
6. Милашев В. А. Проблемы тактики поиска, фиксации и изъятия следов при неправомерном доступе к компьютерной информации в сетях ЭВМ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В. А. Милашев. – М., 2004. – 25 с.
7. Лыткин Н. Н. Использование компьютерно-технических следов в расследовании преступлений против собственности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н. Н. Лыткин. – М., 2007. – 24 с.
8. Вехов В. Б. Криминалистическое учение о компьютерной информации и средствах ее обработки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / В. Б. Вехов. – Волгоград, 2008. – 36 с.
9. Введенская О. Ю. Особенности слепообразования при совершении преступлений посредством сети Интернет / О. Ю. Введенская // Юридическая наука и правоохранительная практика. – 2015. – № 4 (34). – С. 209–216.
10. Козицька О. Г. Розслідування викрадень мобільних телефонів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. Г. Козицька. – Київ, 2015. – 258 с.

Висотенко Юлія Вікторівна, ад'юнкт
докторантури та аспірантури Національної
академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК, УЧИНЕНИХ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Проблема боротьби з організованою злочинністю, у тому числі криміналістичними методами та засобами, залишається актуальною і в сучасних умовах розвитку української держави. Це обумовлюється тим, що діяльність організованих злочинних